

SA POU W FÈ AK SA POU W PA FÈ

Lè w ap pale sou kesyon vyolans sou fanm ak VIH/ SIDA avèk pasyan ki vini pou swen sante an jeneral

SA POU W FÈ

- Aji ak respè ak pasyan an, ba li tout atansyon w lè w ap koute li, montre li ou santi soufrans li. Lè ou fè sa, sa kreye yon anbyans kote kapab genyen plis konfyans ant li menm avèk ou.
- Toujou fè li sonje li pa responsab zak vyolans lan, e li pa merite sa ditou.
- Pran danje li santi a oserye, pa neglije, oswa minimize sa.
- Refere pasyan an bay lòt sèvis k ap itil li nan zòn nan. Konsa l ap agrandi baz sipò li.
- Ou dwe verifye ki sèvis egzakteman y ap ofri pou fanm k ap viv ak vyolans oswa ak VIH/SIDA kote w ap refere pasyan w lan, e ki nivo kalite yo.
- Kontinye ofri pasyan w lan konsèy ak diferan kalte sipò li bezwen, selon sa ki disponib nan klinik ak nan zòn ou an.

Pou moun ki vin fè tès VIH/SIDA:

- Si tout 2 vini ansanm (fi a ak gason an) pou fè yon tès, fè sesyon kawonnselling pou yo chak, apa. Se nan sesyon w ap fè ak fi a ou pral eseye detèmine si se ak tout libète l li chwazi vin fè tès la, oswa si se anba presyon lòt moun.¹
- Toujou fè sesyon kawonnselling avan pasyan an pran yon tès VIH/SIDA, pou ede li reflechi alavans sou konsekans k ap genyen sizoka tès la pozitif. Brase lide, epi fè je de wòl sou jan li pral kominike rezilta a bay misye a, si se chwa li.
- Respekte chwa pasyan an pou li kominike rezilta li a, ou non. Se li ki konnen sa ki pi bon pou li.⁷
- Pale avèk li sou koze sipò pou devwale:
 - Pasyan an kapab retounen nan klinik la ansanm ak mari li, oswa menaj li, pou li kapab kominike rezilta li a devan yon ajan sante. Prezans ajan sante a ap pèmèt sa fèt pi trankil, epi fi a ap pi an sekirite.
 - Ou kapab ede pasyan an chwazi yon zanmi, oswa yon fanmi, ki kapab prezan kay manmzèl lè l ap kominike rezilta tès la ak mari li, oswa menaj li.
 - Fè li fè je de wòl pou li pratike jan li pral kominike rezilta a ak misye a. Konsa l ap pare pou plizyè reyaksyon posib misye a kapab genyen.

SA POU W PA FÈ

- Pa blame pasyan an pou vyolans li sibi a.
- Pa panse l ap kapab jwenn sipò ak sèvis li bezwen, pou kont li, apre ou fin ba li esplikasyon yo.
- Pa pale sou koze vyolans sou fanm ak pasyan w lan devan mari li, oswa menaj li, ni devan lòt moun.^{4, 5}
- Si fi a pa ba w otorizasyon, pa rele ni pale ak lapolis sou ka li a, ni ak lòt moun kote yo bay sèvis pou fanm ki sibi vyolans.⁵
- Pa dikte pasyan an sa pou li fè. Li mèt tèt li. Montre li tout posiblite chwa ki disponib pou li, e ede li fè pwòp chwa pa li de preferans.⁴

Pou moun ki vin fè tès VIH/SIDA:

- Pa pale sou koze rezilta tès VIH/SIDA pasyan w lan ak mari li, oswa menaj li, si li pa ba ou otorizasyon pou sa. Pa menm louvri yon konvèsasyon sou sijè a, san li pa di w aklè li dakò ak sa. Sa ta ka mete lavi li an danje.^{5, 7}
- Si misye a vini pou fè tès ansanm ak fi a, pa fè sesyon chita pale a ansanm ak tou 2 an menm tan, fè sesyon ak yo chak apa, dekwa pou w kapab asire se pa anba presyon fi a vin fè tès la.¹

Referans

1. WHO. (2006). *Addressing violence against women in HIV testing and counseling: meeting report*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
2. World Health Organization (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva: WHO.
3. Garcia-Moreno C., and Watts C. (2000). *Violence against women: its importance for HIV/AIDS*. AIDS 2000, 14 (Suppl 3): 253-265.
4. Bott S., Guedes A., Claramunt M.C., Guezmes A. (2004). *Improving the Health Sector Response to Gender-Based Violence: A Resource Manual for Health Care Professionals in Developing Countries*. New York: International Planned Parenthood Federation.
5. Velzeboer M., Ellsberg M., Arcas C.C., Garcia-Moreno C. (2003). *Violence Against Women: The Health Sector Responds*. Occasional Publication No. 12. Washington D.C.: Pan American Health Organization.
6. WHO. (2004). *Violence Against Women and HIV/AIDS: Critical Intersection— Intimate Partner Violence and HIV/AIDS*, Information Bulletin, Number 1. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
7. Maman S., Mbwambo J., Hogan M., Kilonzo G., Sweat M., Weiss E. (2001). *HIV and Partner Violence: Implications for HIV Voluntary Counseling and Testing Programs in Dar es Salaam, Tanzania*. Horizons, Population Council.
8. Family Health International & Youthnet. (2005). *HIV counseling and testing for youth: A Manual for providers*. Arlington: FHI.

Gid entèvyou pou pwofesyonèl sante

Objektif gid sa a se pou ede doktè, enfimyè, konseye ak lòt moun ki konn bay swen pou yo konn kijan pou abòde kesyon vyolans sou fanm ak VIH/SIDA lè y ap pale ak pasyan yo.

Poukisa nou dwe pale de vyolans ak fanm yo ak fason vyolans makonnen ak VIH/SIDA?

- Vyolans se yon vyolasyon dwa moun ki grav anpil. E se youn nan priorite ki pi enpòtan nan domèn sante piblik nan lemonn.¹ Toupatou sou latè, sou chak twa fanm, gen youn ki sibi vyolans.²
- Vyolans sou fanm kapab ni lakòz ni konsekans enfeksyon VIH/SIDA.^{1, 3}
- Fanm ki sibi vyolans vin pi an danje pou yo pran VIH/ SIDA, e fanm ki gen viris VIH/SIDA pi an danje pou yo sibi vyolans nan men gason yo.⁴
- Si w pa poze medam ou bay swen yo kesyon sou vyolans ak VIH/SIDA, petèt w ap trete aparans pwoblèm yo, men se pa vre pwoblèm nan tout bon w ap trete paske ou pa touche kòz pwoblèm yo. Sa kapab fè moun w ap bay swen yo fè anpil monte-desann pou menm pwoblèm yo, epi sa ap ogmante kantite travay ou.
- Gen sitiyasyon, lè w idantifye prezans vyolans nan lavi pasyan yo, sa kapab amelyore kalite sèvis w ap ofri yo, e sa ka pèmèt yo swiv rekòmandasyon w pi byen.⁴

Kouman pou komanse yon konvèsasyon sou vyolans sou fanm ak VIH/SIDA⁴

Ti pawòl pou prepare konvèsasyon an

Anvan ou kòmanse poze moun nan kesyon sou koze vyolans, ou dwe di yon ti bagay pou pèmèt li prepare tèt li pou sijè k ap vini an, epi pou li alèz pou li pale fran ansanm avèk ou, tankou, pa egzanp:

“Mwen toujou poze pasyan m yo kalite kesyon mwen pral poze w yo paske gen anpil fanm ki pa santi yo an sekirite nan relasyon yo genyen ak mari, oswa menaj yo, e sa aji sou sante yo.”

Kesyon

Men kesyon pou w sèvi pou gide w nan konvèsasyon w:

1. Èske ou ta santi w alèz pou w ta di moun ki ansanm avè w la ou t al fè yon tès VIH/SIDA? Èske sa ta fè l fache?
2. Èske ou panse li konnen deja?
3. Èske moun ki ansanm avè w la pa janm blese w? Èske li pa janm ba w kalòt, kou, kout pwen, kout pye oubyen menase w?
4. Èske moun ki ansanm avè w la, oubyen yon lòt gason, pa janm fòse w fè bagay? Èske sa deja rive w pou yon gason refize mete kapòt lè w mande li sa?
5. Èske w pa pè, èske w santi w alèz epi w an sekirite pou w tounen lakay ou jodi a?

Ki lè ou ta dwe sèvi ak gid sa a?

Sèvi ak gid sa a lè:

- Yon fanm w ap bay swen prezante siy ki kapab gen rapò ak **vyolans fizik, tankou po koupe, mak kou, bòs, boul, dan kase** oubyen dan rache.
- Yon fanm w ap bay swen prezante siy ki kapab gen rapò ak vyolans seksyèl, tankou enfeksyon moun pran nan fè bagay, laperèz pou li pa genyen VIH/SIDA, blese nan vajen.
- Yon fanm w ap bay swen oubyen yon koup (mari ak madanm) vin chèche sèvis pou planing famiyal.
- Yon fanm w ap bay swen prezante siy ki kapab gen rapò ak vyolans ekonomik oubyen vyolans emosyonèl, tankou li vini nan randevou an kachèt, oubyen li mande pou li jwenn sèvis sante mantal.
- Epi si tan ak sikonstans pèmèt ou, lè w jwenn okazyon pou w pale an prive ak nenpòt fanm w ap bay swen.

Ou kapab sèvi ak gid sa a a plizyè moman lè w ap pale ak yon pasyan. Swiv lide w epi sèvi ak jijman w ak sajès ou pou w ka wè pi bon moman pou w abòde kesyon vyolans sou fanm ak VIH/SIDA.

Kouman ou dwe sèvi ak gid sa a?

- Dabò, akeyi moun nan ak tout kè w, mete li alèz, fè li santi ou se yon zanmi, yon moun ki konprann li e k ap pwoteje li.
- Modifye kesyon ak repons yo selon bezwen sant sante w la, bezwen pasyan an, e sikonstans moman an ak kote a.
- Kesyon ki nan ti gid sa a, se sijesyon yo ye pou ede w kòmanse yon konvèsasyon ak pasyan w lan. Apre sa, se pou ou swiv kote pasyan an ap mennen w. Sèvi ak sa li di w pou mande li pwòp kesyon pa w.

Si w bezwen plis ransèyman sou *SASA!*, kontakte nou: Repanse Pouvwa (509) 3617 1815 • annanpechevyolans@gmail.com • Beyond Borders (011) 202 686 2088 • www.beyondborders.net

Pou vèsyon orijinal *SASA!* ann Angle: www.raisingvoices.org/sasa

Tèks sa a, se yon adaptasyon vèsyon orijinal *SASA!* Raising Voices ak ilustrasyon atis Marco Tibasima. Se yon ekip Repanse Pouvwa/Beyond Borders avèk atis Chevelin Pierre plis gratis EducaVision ki reyalye adaptasyon an pou Ayiti.

Trete pasyan w selon bezwen li

Lè yon fanm fin reponn tout kesyon ou poze l yo, w ap genyen yon lide jeneral sou vyolans li kapab sibi deja. Lè sa a, w ap kapab ba li enfòmasyon ak sipò ki adapte a sitiyasyon pèsonèl li. Dokiman sa a esplike w sa pou w fè nan ka pwofesyonèl ki bay swen sante konn rankontre pi souvan. Mete lide sa yo ansanm ak konesans pa w, konpetans ou, eksperyans ou ak metòd travay pa w.

Si yon fanm di w l ap sibi vyolans oubyen li di w li santi li an danje pou li sibi vyolans:

- Rasire fi a.** Fè li sonje tout moun gen dwa pou yo pa sibi vyolans, epi se pa li ki lakòz vyolans lan.⁵
 - Pale de vyolans.** Pale avè l sou enkyetid li genyen epi sou sa li kapab fè pou li rete an sekirite. Kite li pran desizyon pa li, paske se li ki konnen pi byen kisa ki ka kenbe l an sekirite. ^{4,5}
 - Pale de VIH/SIDA.** Pale avèk li sou makonnay ki genyen ant vyolans sou fanm ak VIH/SIDA.
 - Pale de kapòt.** Ensiste sou avantaj ki genyen nan sèvi ak kapòt pou evite VIH/SIDA, lòt enfeksyon moun pran nan fè bagay, ak gwosès. Men, pa bliye: lè yon fanm ap negosye itilizasyon kapòt, sa ka mete l pi an danje pou li sibi vyolans.⁶ (W ap jwenn kèk sijesyon nan kare ki gen tit “Negosyasyon kapòt”.)
 - Pale de kominikasyon ant moun k ap viv ansanm, epi pwopoze fè je de wòl sou sa avè l.** Si pasyan w la pè sibi vyolans nan men moun l ap viv avèk li a lè li soulve kesyon sante li, pwopoze li fè je de wòl sou sa.¹ (W ap jwenn plis detay nan kare ki gen tit “Je de wòl”.)
 - Ede fi a prepare yon plan pwoteksyon.**Yon plan pwoteksyon kapab ede yon fanm pwoteje tèt li ak pitit li.⁵ (W ap jwenn plis detay nan kare ki gen tit “Prepare yon plan pwoteksyon”.)
 - Pale de referans.** Pale ak fi a de lòt enstans tankou òganizasyon fanm, oubyen lòt enstitisyon ki bay fanm sipò nan zòn nan.^{1, 4, 5} Byen esplike l kijan pou l rive nan tout kote sa yo, epi ba li non moun pou li kontakte anndan òganizasyon sa yo.
- Lè w fè sa, ou diminye tèt chaje pa w epi ou kreye yon rezo sipò pou pasyan w. (W ap jwenn plis detay nan kare ki gen tit “Bay moun referans”.)

Èske sant sante w la pare pou travay sou vyolans sou fanm ak VIH/SIDA?⁴

Èske w kapab garanti:

- Enfòmasyon sou pasyan yo ap rete konfidansyèl, yo p ap soti deyò** Ou dwe pale ak pasyan an sou kesyon konfidansyalite enfòmasyon li yo depi nan kòmansman konsiltasyon an. E ou dwe abòde tout sa ki kapab afekte konfidansyalite a, tankou si ou gen rapò ou oblije bay lòt moun oubyen lòt enstitisyon.

- Pale de chèche sipò.** Ankouraje pasyan an al pale ak fanmi oubyen zanmi li fè konfyans pou yo ba li sipò san yo pa mete pawòl la nan lari, epi pou yo ede li boule ak koze sa yo ki fè moun ka ba li move non pote. Sa enpòtan anpil, sitou si pa gen okenn sipò fòmèl li ta ka jwenn bò kote bon òganizasyon nan zòn nan.

Si yon fi pa sibi vyolans e li pa santi li an danje pou li sibi vyolans:

- Trete li selon bezwen li.
- Si yon fanm pa di li sibi vyolans men ou sispèk l ap sibi vyolans:
 - Asire li se dwa li pou li viv san li pa sibi vyolans.
 - Mande li si li ta renmen w ede l jwenn yon sèvis konseye oubyen yon ONG ki ankadre fanm pou li kapab jwenn plis sipò.

Si yon fi ansent oubyen si l ap bay timoun tete epi li fè VIH/SIDA:

- Toujou sonje vyolans kapab anpeche yon fanm ki genyen VIH/SIDA pran tout medikaman li a tan, jan doktè preskri li pou li pa transmèt viris VIH/SIDA bay pitit li.
- Si fi a pa sibi vyolans men li santi li an danje**, pale avè l de avantaj ak danje ki genyen si li bay gason k ap viv avèk li a nouvèl li gen VIH/SIDA, epi li pale l de tretman l ap swiv pou sa. Si manmzèl pè pou sekirite li, di li desizyon pou li bay nouvèl la se nan men l li ye. Pa ba li presyon pou li pale de sa si li santi li pa pare oubyen li pa an sekirite pou fè sa.⁷
- Si fi a sibi vyolans nan men moun l ap viv avèk li a**, ede l reflechi pa ki mwayen li kapab swiv tretman li san lòt moun nan pa konnen. Pa egzanp, li ka sere remèd antiretwoviral yo (ARV) kay yon moun li fè konfyans, tankou yon fanmi, yon vwazen oubyen yon zanmi.
- Si fi a pa di l ap sibi vyolans, men ou sispèk l ap sibi vyolans**, se pou w asire w li byen konprann kijan vyolans kapab mete ni li ni tibebe l la an danje. Envite li tounen ankò pou yon lòt konsiltasyon si li ta renmen pale plis sou sa avèk ou.

Kijan pou w refere pasyan an bay lòt sèvis:

- Ou dwe verifye tout referans ou genyen pou pasyan w yo, pou asire w yo ofri sèvis bon kalite.
- Founi detay sou enstitisyon w ap rekòmande bay pasyan w yo, pou ede yo chwazi sa ki pi bon pou yo, selon bezwen yo. Bay enfòmasyon tankou: adrès, telefòn, tip òganizasyon, pri yo, jou ak lè yo louvri, ki sèvis y ap ofri, kiyès ki pral resevwa pasyan an, ki disponiblite anplwaye yo, elatriye. Tout enfòmasyon sa yo dwe disponib fasilman pou tout moun nan sant sante a.
- Si sant sante w la poko genyen yon lis referans ekri, mande lòt sant sante nan kominote w la pou yo ba ou pa yo a, epi sèvi avè l pou kòmanse kreye pa w la. Si pa genyen ase sèvis fòmèl disponib nan kominote w la kote ou ta kapab refere pasyan w yo, pale avèk yo sou ki kote e kijan yo kapab jwenn sipò enfòmèl nan kominote a.
- Gen fanm ki sibi vyolans akòz enfòmasyon ki konsène yo rive jwenn moun pwòch yo ki vyolan. Si yon fanm ka tonbe nan sitiyasyon konsa, lè ou ap ba li referans, ba li kèk konsèy davans. Ede li pwoteje enfòmasyon yo pou nenpòt moun pa okouran. Ede li reflechi pou li jwenn moun li fè konfyans si li vle pataje enfòmasyon yo. Ede li kenbe enfòmasyon yo nan tèt li san li pa bezwen ekri yo.
- Anvan ou pale ak moun kote ou refere pasyan w lan, oswa ou pale de li ak lòt moun (nan yon lòt enstitisyon pa egzanp), se pou pasyan an di w aklè li byen konprann tout bagay, e li dakò.

Prepare yon plan pwoteksyon⁵

Lè yon fanm prepare yon plan pwoteksyon, sa ede l reflechi sou jan li kapab pwoteje tèt li si yon moun ta vin fè vyolans sou li. Ankouraje fi a pou li vin ak lide pa li sou kijan li kapab pwoteje tèt li. Men kèk egzanp ou ka ba li si li bezwen:

- Yon fanm kapab kenbe yon valiz pou sere dokiman enpòtan, kle, lajan ak rad derechanj, pou sizoka li bezwen kite kay li an vitès san pèdi tan. Mande pasyan w lan si gen kote lakay li li te ka sere yon valiz konsa, oubyen konseye li sere l kay yon moun li fè konfyans absolli, tankou yon fanmi, yon vwazen oubyen yon zanmi. Men fòk li konnen moun sa a p ap mete pawòl li deyò.
- Yon fanm kapab fè moun nan vwazinaj li konfidans sou pwoblèm vyolans l ap konfwonte, men moun sa a dwe pare pou pote li sekou lè li tande gen kont nan kay la. Si pasyan an pa vle pale ak vwazen li sou pwoblèm vyolans l ap sibi, poutèt li wont sa moun ka di sou li, mande li kay ki moun li kapab ale si li gen yon ijans.
- Pasyan an kapab genyen yon siyal oubyen yon pawòl sekrè ak pitit li, ak vwazen, ak fanmi oubyen ak zanmi yon fason pou yo kapab konnen lè yo dwe al chèche sekou ann ijans.
- Si yon gason k ap viv ak yon fanm antre lakay li tou move, fi a kapab rete tou pre pòt la pou li ka sove byen fasil, epi rete lwen nenpòt bagay danjere gason an ta ka sèvi pou frape li oswa blese li.
- Yon fanm k ap prepare yon plan pou li sove kite kay li, travay li, oubyen lòt kote, kapab idantifye yon kote pou l ale pou moun l ap viv avè l la pa ka jwenn li.

Negosyasyon kapòt⁸

Pran tout san w pou fè pasyan w byen konprann kapòt pwoteje moun kont enfeksyon moun pran nan fè bagay, kont VIH/SIDA epi kont gwosès. Men, lè yon fanm mande yon gason mete kapòt, sa kapab mete fanm sa a an danje pou li sibi vyolans. Si fi a pare pou li mande gason an mete kapòt, ede li devlope kapasite li nan negosye kesyon kapòt la. Ou ka fè je de wòl sou sa avèk li. Men yon egzanp dyalòg ou kapab sèvi pou ede li fè pratik negosyasyon an. Ou mèt adapte li selon moun nan. Ankouraje pasyan an reflechi sou tout pawòl yon gason ta ka di pou li pa sèvi ak kapòt, epi ede pasyan an jwenn bon repons li kapab bay pou chak sa gason an di.

Si gason an di:

“Mwen pa renmen sèvi ak kapòt.”

“Pa gen plezi nan sèvi ak kapòt.”

“Ou pa fè m konfyans!”

“Se pa yon kesyon konfyans non. VIH/SIDA ak kèk lòt enfeksyon moun pran nan fè bagay, ak fè pitit sanzatanng gen mwens plezi nan yo toujou.”

Nòt: Si fi a pè pale sou koze VIH/SIDA ak gason an, epi si li fè sans pou relasyon pa yo, li kapab sèlman pale de evite fè pitit.

Je de wòl

Lè w fè je de wòl ak yon pasyan sa kapab pèmèt li amelyore kapasite kominikasyon li ak konfyans li genyen nan tèt li pou li pale ak moun k ap viv avèk li a, oubyen ak lòt moun, sou kesyon fè tèss VIH/SIDA, fè moun konnen li gen viris VIH/SIDA, sèvi ak kapòt, elatriye. Lè w pral fè je de wòl ak pasyan an, men kèk prensip de baz pou w swiv:

- Chita pale sa a ak moun k ap viv avèk li a p ap fasil; se pasyan an ki pou fè chwa sa a ak tout konesans li. Ou dwe sèten manmzèl mete sekirite li ak byennèt li an premye nan desizyon sa a.
- Ede pasyan an wè a klè tout sa konvèsasyon difisil sa a kapab genyen ladan li. Ede li byen planifye kilè e ki kote l ap kapab fè chita pale sa a an sekirite.
- Mande pasyan an pou li reflechi epi prevwa tout jan konvèsasyon an kapab tounen.
- Jwe wòl moun ki pral anfas pasyan an (pa egzanp, moun ki viv avèk li a), fè pratik plizyè ka posib, e pèmèt li fè repetisyon sou sa li pral di e sa li pral fè nan chak ka.
- Apre chak ka, pale ak pasyan an de lòt repons posib li te kapab bay tou.
- Gade ansanm avè l tout prekosyon li kapab pran davans pou asire sekirite li—pa egzanp chwazi kote l ap plis an sekirite, pi bon lè nan jounen an (tankou pa chwazi moman misye fin bwè tafya), epi si lòt zanmi oubyen fanmi ta dwe la tou.